

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ І ТЕХНІКИ

УДК 39 (477.54)

doi: 10.20998/2227-6890.2021.2.12

В.І. МИЩЕНКО**КОНТУРИ НОВОЇ МОРАЛІ ГЛОБАЛЬНОГО СВІТУ**

Стаття присвячена проблемі створення нової моралі як планетарної моральної свідомості людства та розглядається як умова формування планетарної цивілізації. З урахуванням складності сучасної міжкультурної комунікації пропонується принцип емоційної та естетичної привабливості нових моральних категорій, використання моральних механізмів етикету на перших етапах становлення глобальної моралі людства. Мораль старого світу, як система поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулювала поведінку людини, має поширитись на політичну сферу, включити в себе розгляд здібності політичної еліти реалізовувати певні стратегії дій, знаходить вираження в стосунках з природою в формі Еко-моралі. Виходячи зі зміни історичних форм духовності, необхідності переходу від стратегії підкорення природу до стратегії її одухотворення, пропонується нова система моральних цінностей, до складу яких слід віднести спрямованість на збереження життя і Розуму у Всесвіті, творення космічної цивілізації, усвідомлення місії людини в перебудові Всесвіту, розгляд свободи, як способу гармонії людини в світі. В якості Інфоетики вільної глобальної комунікації ставиться завдання формування прикладної етики цифрового світу, що з'єднує біоетику, інженерну етику, етику бізнесу і політичну етику в єдиний комплекс. є перспективною областю формування нової планетарної етики. Стверджується, що етика планетарно-космічної цивілізації ґрунтується на вірі в безсмертя мислячого духу людства і прогрес людської цивілізації, на розумінні людини як головного елемента Глобальної еволюції.

Ключові слова: мораль планетарної цивілізації, свобода, етикет, Еко-мораль, інфоетика.

В.И. МИЩЕНКО**КОНТУРЫ НОВОЙ МОРАЛИ ГЛОБАЛЬНОГО МИРА**

Статья посвящена проблеме создания новой морали как планетарного нравственного сознания человечества и рассматривается как условие формирования планетарной цивилизации. С учетом сложности современной межкультурной коммуникации предлагается принцип эмоциональной и эстетической привлекательности новых нравственных категорий, использование нравственных механизмов этикета на первых этапах становления глобальной морали человечества. Мораль древнего мира как система взглядов, представлений, норм, оценок, регулировавшая поведение человека, должна распространиться на политическую сферу, включить в себя рассмотрение способности политической элиты реализовывать определенные стратегии действий, находит выражение в отношениях с природой в форме Эко-морали. Исходя из изменения исторических форм духовности, необходимости перехода от стратегии покорения природы к стратегии ее одухотворения, предлагается новая система нравственных ценностей, к составу которых следует отнести направленность на сохранение жизни и Разума во Вселенной, создание космической цивилизации, осознание миссии человека в перестройке Вселенной, рассмотрение свободы, как способа гармонии человека в мире. В качестве инфоэтики свободной глобальной коммуникации ставится задача формирования прикладной этики цифрового мира, соединяющего биоэтику, инженерную этику, этику бизнеса и политическую этику в единый комплекс. Является перспективной областью формирования новой планетарной этики. Утверждается, что этика планетарно-космической цивилизации основывается на вере в бессмертие мыслящего духа человечества и на прогрессе человеческой цивилизации, на понимании человека как главного элемента Глобальной эволюции.

Ключевые слова: мораль планетарной цивилизации, свобода, этикет, эко-мораль, инфоэтика.

V.I. MISHCHENKO**CONTOURS OF THE NEW MORALITY OF THE GLOBAL WORLD**

The article is devoted to the problem of creating a new morality as a planetary moral consciousness of humanity and is considered as a condition for the formation of a planetary civilization. Taking into account the complexity of modern intercultural communication, the principle of emotional and aesthetic attractiveness of new moral categories, the use of moral mechanisms of etiquette at the first stages of the formation of global morality of

humanity is proposed. The morality of the old world, as a system of views, ideas, norms, assessments that regulated human behavior, should extend to the political sphere, include consideration of the ability of the political elite to implement certain strategies of action, finds expression in relations with nature in the form of eco-morality. Based on the change of historical forms of spirituality, the need to move from the strategy of subjugation of nature to the strategy of its spiritualization, a new system of moral values is proposed, which should include the preservation of life and mind in the universe. freedom as a way of human harmony in the world. The Infoethics of Free Global Communication aims to form the applied ethics of the digital world, which combines bioethics, engineering ethics, business ethics and political ethics into a single complex. is a promising area for the formation of a new planetary ethics. It is argued that the ethics of planetary-cosmic civilization is based on the belief in the immortality of the thinking spirit of mankind and the progress of human civilization, on the understanding of man as a major element of global evolution.

Key words: morality of planetary civilization, freedom, etiquette, Eco-morality, infoethics.

Постановка проблеми. Формування нової планетарної моралі глобального світу є не тільки вимогою сучасного процесу розвитку світової економіки, від вирішення цієї проблеми залежить майбутнє людства, можливість існування цивілізації на найбільш загрозливому етапі формування планетарної цивілізації та її подальший трансформації до планетарно-космічної. Все більше дослідників вважає, що фактична відсутність контактів з позаземними цивілізаціями є на слідком того, що гинуть саме на цьому етапі власного існування. Так і на нашій планеті: вирішення глобальної екологічної проблеми вимагають управління біосферними процесами в планетарному масштабі, а суспільство не здатне до колективного прийняття рішень, до планетарної інтеграції в силу культурних розбіжностей, різноманіття традицій і вимог моралі.

Автор ставить перед собою завдання створити певні передумови щодо формування нової моралі глобалізованого світу, тобто виявити ті вектори, які будуть сприяти цьому процесу, дадуть змогу визначити певні контури нової моралі щодо її подальшого розвитку.

Аналіз публікацій сучасних авторів говорить про те, що існують діаметрально протилежні позиції щодо формування планетарної моралі. Перша група авторів виходить з загальної гуманістичної традиції космізму, ідей К.Е. Цюлковського, наукової фантастики І. Єфремова, формування суспільства, заснованого на засадах розуму – ноосферного суспільства (А. Урсул, Г. Зейналов, М. Евсеньєва, В. Лозовий, В. Чернооголовий). Іншу позицію займають вчені, які звертають увагу на сучасні тенденції міжкультурної ворожнечі, зростання світового тероризму та загрози війн (Л. Сідак, О. Гомілко, Т. Дишкант, А. Кіпенський та інші дослідники).

Теоретичні та методологічні основи дослідження. Інтернет та транснаціональні корпорації формують нове глобалізоване суспільство, здійснюється міграція робочій сили та міжнародне наукове та культурне співробітництво. Світ швидко змінюється на наших очах, та суспільна свідомість ні в змозі усвідомити сенс процесів, які змінюють політичний ландшафт та духовне обличчя планети. В процесі міжкультурної комунікації здійснюються перші спроби інтернаціоналізації населення, але, насправді, ми не маємо позитивного

досвіду в реалізації цього завдання: суттєві міжкультурні відмінності не тільки продовжують існувати, але посилюють ворожнече ставлення, приводять до міжетнічних конфліктів. Людство потребує визначення певної стратегії дій з метою приведення в відповідність культурну сферу з новими потребами економіки, розробки основних підходів до формування нової моралі глобального світу.

Мета статті – виявити вектори, які будуть сприяти формуванню нової моралі глобалізаційного світу, дадуть змогу визначити певні контури нової моралі щодо її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Існування діаметрально протилежних позицій щодо формування планетарної моралі висвітлюється у наукових напрацюваннях багатьох дослідників. Так, у своїй науковій роботі «Шлях в ноосферу: Концепція виживання і стійкого розвитку людства» А. Урсул пов'язує формування загальнопланетарної моралі з реалізацією планетарного ноосферного проекту: «Ноосфера мислиться як вища мета і модель соціоприродного розвитку, прийнятна для всієї планети. Така модель буде забезпечувати пріоритет імперативів морального розуму, нового гуманізму і сталий розвиток цивілізації» [26, с. 2].

Про безальтернативність формування глобальної планетарної моралі пишуть Г. Зейналов і М. Евсеньєва, вказуючи на те, що «від того, якою ця людина буде, якою буде система її моральних цінностей, залежить не тільки її особиста доля, без перебільшення можна сказати, і доля світу» [5, с. 126]. В. Лозовий зазначає, що в умовах глобалізації імперативом повинно бути твердження про те, що «людина розумна має стати моральною, це питання її життя і смерті. Оскільки інтелект не занурений у моральність може знищити не тільки навколо себе, а й самого себе» [11, с. 22]. В. Чернооголовий вважає, якщо в «якісно новому середовищі проживання» виникає «моральна криза, з якою людство ще не стикалося ніколи», тому має бути здійснена «зміна свідомості людей на всій планеті, з урахуванням принципів нової ноосферної етики», говорить про необхідність і можливість формування загальнопланетарної моралі [28, с. 140].

Іншу позицію займають вчені, які звертають увагу на сучасні тенденції міжкультурної ворожнечі, зростання світового тероризму та загрози війн. «У сучасному глобальному світі, – констатує Л. Сідак, –

спостерігається нечуваний сплеск егоїзму та загроз, які він викликає – від соціальних та міжнародних конфліктів, до економічних та екологічних криз» [23, с. 257]. В сучасних умовах, як зазначає Т. Дишкант, – «доводиться говорити про сукупність ізольованих корпоративних моральних вчень і виродження етичних категорій в симулякри». Констатуючи той факт, що «при прискоренні глобальних процесів моральна свідомість залишилася містечковою», вона робить висновок про те, що «без розвитку духовно-моральної складової суспільства, виправити ситуацію неможливо» [4, с. 259].

Необхідно зрозуміти загрози, які створюють девіації моралі у суспільстві. До їх складу слід віднести загрозу соціального хаосу, з одного боку, а з іншого – загрозу створення інформаційного конктабору, в якому людина, її думки та поведінка будуть під спостереженням та управлінням. Це загроза виникнення жорстко поляризованого суспільства, в якому може жити еліта та існувати за межею бідності все людство, на генетичному рівні будуть створені категорії служивих людей, можливе виникнення жорстокого та агресивного людства внаслідок зростання чисельності населення та нестачі ресурсів для існування.

Ураховуючи позиції авторів, слід визначити суттєве протиріччя з питань можливостей формування загальнопланетарної моралі, що вимагає від нас обережно підходити до питання такої делікатної сфери, як мораль, тому що вона розкриває душу народу, є дуже чутливою для національної свідомості. Але необхідно усвідомити й те, що мораль, як і усе в нашому світі, є явищем, яке розвивається, та враховувати той факт, що динаміка її розвитку значно відстає від розвитку науки, техніки, виробництва, інформаційної сфери, та затримання розвитку моралі – є шлях до катастрофи суспільства на відповідальному етапі її еволюції. Отже, якщо перед нами виникає проблема формування нової моралі, слід починати з визначення основних принципів її трансформації. До найбільш значущих принципів слід віднести наступні.

1. Принцип емоційної та естетичної привабливості нових категорій, традицій та звичаїв, які можуть мати силу норм етикету. Нова мораль планетарного типу може знайти власне визнання, якщо буде привабливою для людства, що вимагає посилення прояву естетичного та емоційного в моральному. Ще у стародавній Греції термін калокагатія визначався одним словом і прекрасне, і добре. На зв'язок етичного й естетичного звертають увагу й сучасні дослідники. Так, Г. Платонов і А. Косичев у своїй статті «Проблема духовності особистості (склад, типи, призначення)» вбачають цей зв'язок у категорії «піднесеного». «Піднесене прийнято вважати категорією естетики, – визначають автори. – На наш погляд, воно є одночасно і поняттям морально-духовним, бо органічно зливається з доблестю, героїзмом, з ідеєю

величі і гідності людини, з пафосом її життя, боротьби і творчої діяльності» [11, с. 16.]. На наш погляд, терміни «творення», «ентузіазм», «інтелект», «ідея», «ідеальне», «культура» мають й естетичну привабливість, і моральний сенс (якщо ми поширимо галузь дії морального з міжособистісних стосунків). Як ідея несе у собі шлях до істини, надію на краще життя й радість естетичного сприйняття, так і культура має три власні обличчя: істина, добро та краса. Звернення до мислячого серця – важливого символу вітчизняної культури – несе в собі ідеї гуманізму й любові, які властиві всім людям, сприймаються незалежно від релігійних або етнічних відмінностей. Н. Корабльова вважає, що ця філософія кардоцентризму, філософія серця, є вищим проявом інтелектуальних здібностей людини, й стверджує: «Розум – це вершина духовного життя людини.... Це коріння є моральними, естетичними, вольовими спонуканнями серця, яке є уособленням душі» [9, с. 12]. Філософія, слідує ідеї А. Швейцера про необхідність формування оптимістичного світогляду, «повинна прагнути до нової моралі, заснованої на почутті радісного і довірчого ставлення до світу, віри в силу розуму і гуманістичні ідеали людства [19]. О. Проценко і Л. Васильєва, виходячи з того, що аксіологічна сфера духовних намагань суспільства націлена на перспективу виживання всього людства, саме в масштабі планетарної єдності, ставлять питання про посилення моралі нормами етикету [22, с. 84]. Моральні механізми етикету, вбираючи до себе естетичні та емоційні аспекти моралі, є необхідною та перспективною формою становлення моралі планетарно-космічної цивілізації. З метою оптимізації системи колективного управління, зменшення ризику конфліктів представників різноманітних національних культур, передбачається розвиток моральної регламентації ділових відносин, підвищення ролі формалізації моральних обов'язків громадянина планети, ролі етикету у взаємовідносинах [26], поступове поєднання систем моральної та правової регуляції [17].

2. Підвищення статусу та поширення обсягу моральної свідомості. Протягом тривалої історії людства предметом моральної регуляції були міжособистісні відносини, особливості поведінки людини. Так, в основному, й розглядається мораль, як «один з основних способів нормативної регуляції дій людини в суспільстві, особлива форма суспільної свідомості і вид суспільних відносин» [27, с. 387], «система поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулюють поведінку людини» [26, с. 241]. Духовний розвиток цивілізації, поступове заміщення правових норм регуляції моральними, з необхідністю визначають поширення моральних норм регуляції на усі інші сфери життя.

Екологія у науковій та суспільній свідомості за останні роки стала нести у собі не тільки певну ідеологію, а й певний філософський світогляд, прагнення до визначального у терміні «екос» як

прагнення до певної взаємоузгодженої системності, гармонії існування. «Екологічна культура звернена до двох світів – природного довкілля і внутрішнього світу людини. Своїми цілями вона спрямована на створення бажаного устрою чи ладу в природі, і на виховання високих гуманістичних смисло життєвих цінностей та орієнтирів у людському житті» [21, с. 22]. Отже, моральне, що орієнтоване на «благо», несе у собі як антропологічне, так й екологічне навантаження. «Мораль у сучасному світі, – підкреслює В.О. Лозовий, – постає як квінтесенція духовності, що зорієнтована і на людину, і на її соціальне та природне середовище. Особистість має поступатися власним егоїзмом, піднестися до значущості розумного самообмеження в ім'я гармонійної єдності з життям в усіх його багатоманітних проявах» [11, с. 22]. Необхідно «формування нової Еко-моралі, яка дозволить осмислити ступень та глибину перебудови світу» [18, с. 129]. «Розвиток філософського осмислення екологічної проблематики, – зазначає Ю. Мелков, – свідчить про надання природі і світу статусу об'єктивної цінності, про розуміння природи, як суб'єкта ціннісних відносин» [12, с. 202].

Бути моральним сьогодні – мати екологічну культуру, правильно розбудовувати власні відношення з природою. Homo responsible – людина відповідальна за ноосферне майбутнє людства, органічно поєднує як моральний, так й екологічний аспекти. У змістовній частині Еко-моралі здійснюється зміна ціннісних орієнтацій: природу необхідно не оберегати, а давати простір для життя, мати науково обґрунтовану стратегію розвитку природних біоценозів, систему керування кліматом, одухотворення природи. Найкращий засіб збереження природи, підтримання гомеостазу – це система надійного керування розвитком середовища існування, забезпечення сталого розвитку.

Із появою трактату І. Канта «До вічного миру» порушується питання про підпорядкування політики моралі, ставиться питання про цілковите припинення міжнаціональних і міждержавних чвар, цілковитої ліквідації воєн і встановлення миру в усьому світі [6]. Політика повинна стати продовженням гуманістичної моралі, вона повинна бути спрямована на створення умов, гідних для людського існування. Якщо політична еліта не формулює загальну мету соціального розвитку, здійснюється не тільки відсторонення людей від політичного життя, здійснюється, як на це вказував А. Кіпенський, «зростання апатії... і маргіналізація суспільства» [8, с. 61]. Тому головне завдання політичної діяльності – не спрямованість до боротьби за владу, а обґрунтування стратегії творення, «визначення її як стратегії прориву в майбутнє» [18, с. 127]. Основою цієї політики буде формування системи Глобального управління середовищем, створення умов для життя і розуму людини, збереження Розуму у Всесвіті.

3. Орієнтація на вибір культурних цінностей, які відповідають ідеї цивілізаційного розвитку.

О. Проценко і Л. Васильєва стверджують, що «людина... повинна повною мірою концентрувати всі свої внутрішні сили, цивілізаційно прагнути до самозбереження, відділяти себе від небезпек, що здатні руйнувати її як фізичний, так і духовний світ» [22, с. 84]. Для формування нової моралі має певну загрозу як наявність домінуючого масового мислення, «людини маси», про яку писав Ортега-і-Гассет, так й індивідоцентризм, що може призвести до можливої деградації людства: така «некерована, неорганізована стихія, яка народжується мільярдами людей, – це інша крайність, яка може завести людство у глухий кут..., зруйнувати існування на нашій планеті» [20, с. 310]. Тому важливим завданням розвитку планетарної моралі буде перехід від цінностей соціоцентризму та індивідоцентризму до пайдейцентризму, як прагнення до вирішення суспільних проблем на підставі всебічного розвитку індивідуальності [17], забезпечення гармонії розвитку індивіда та суспільства, та, як вважає В. Биков, створює духовну платформу людиноцентризму [2, с. 5].

Інтелектуально-моральна духовність передбачає прийняття моральних норм не як чогось зовнішнього, яке виступає у вигляді «супер-его», «надсвідомості» З. Фрейда, а це прийняття самого себе як автономної моральної системи, що виражає сенс людської гідності і характер духовного буття у світі. У формуванні нової моралі та етики ми виходимо з принципу персоналізованої моралі. «В сучасних умовах розвитку посткласичної науки зростає роль індивідуальної відповідальності вченого і моральності вибору кожної людини, що зумовлює необхідність проходження принципом «інтелектуальної чесності» (Томас Метценгер) й «індивідуальної достовірності» (Рене Декарт). Формування штучного інтелекту, гена інженерія і фармакологічні технології відкривають нові горизонти не тільки для розвитку людини і її життєвих сил, але для збереження гармонійного балансу між природою самої людини необхідно, як у своїх дослідженнях пишуть такі філософи, як Томас Метценгер, Френсіс Фукуяма, «формувати здатність до власної виваженої моральної оцінки» [13, с. 324 - 325]. Інтелектуально-моральна духовність пов'язана з проблемою духовного здоров'я особистості як підґрунтя морального вибору в умовах непередбаченого розвитку цивілізації. Духовне здоров'я є наслідком «правильного життя», усвідомленого саморозвитку і воно ж є умовою досягнення гармонійного буття людини у світі. Духовне здоров'я розглядається нами як певний «гуманістичний ресурс, який дає можливість вистояти в сутичці з силами зла, подолати спокуси і зберегти душевну чистоту в період нелегких життєвих випробувань» [16, с. 54].

Слід урахувати, що проблема зв'язку інтелектуального і морального не зводиться до визнання морального як контролюючої і керуючої інстанції у відношенні до інтелектуального. Моральність є історичним явищем, яке розвивається

від традицій канібалізму до категоричного імперативу І. Канта й етики любові в християнстві. Мораль є продуктом діяльності розуму, інтелекту. Тому, формуючи концепцію інтелектуально-моральної духовності, ми виходили з позиції Є. Ільєнкова про необхідність «підняття» моралі на науковий рівень осмислення принципів поведінки [15]. Отже, культура, мораль – це постійна рефлексія, аналіз, раціональне осмислення традицій, їх відбір і оновлення, і цей процес переосмислення – нескінченний. Головне завдання у формуванні інтелектуально-моральної духовності – формування позитивного, життєстверджуючого мислення, здатного до творення, нового розуміння блага як дизайну світу за законами краси, гармонії та досконалості.

Головною метою розглядається збереження людського роду, розумного життя у Всесвіті в умовах гармонійного існування з середовищем існування. Людство вже досить навчене досвідом таких потреб, які призвели до підкорення природи, що поставило її на межу знищення. Ми поступово звикаємо до нової лінії добра і зла, окресленої Е. Фромом: «мати або бути». «Мати» – прагнути до комфорту, який, на думку Є. Трубецького, паралізує духовні сили людства. «Бути» – значить стверджувати себе в розвитку і творенні, що й покладено в основу духовності. Прийшов час переосмислення терміну «благоденство» в категоричному імперативі І. Канта. Благоденство було ідеалом людини XVIII століття, коли тільки формувалися умови життя, які б були гідні імені людини, та втрачає свою магію в суспільстві масового споживання, утверджуючи дух егоцентризму й агресії у відношенні до природи. Благоденство пасивне і пересичене, позбавлене енергетики та логіки розвитку. Було б більш правильно в категоричний імператив XXI ст. ввести дещо змінений принцип: «Роби так, щоб максима твоєї волі збігалася із загальним принципом розвитку і процвітання». Тому саме творення слід розглядати, як практичне втілення ідеалів духовності у практичне життя, моральну поведінку людини.

Мораль у процесі своєї трансформації до планетарної повинна піддаватися постійному інтелектуальному осмисленню, сприяти формуванню розумного і гармонійного способу життя. Життя вимагає нового прочитання поняття «блага». Утвердження принципу самоідентифікації людини з активною творчою істотою, розуміння культури як процесу постійного вдосконалення вимагає подолання розуміння блага як достатку і розкоші, в якій буде вмирати в стані нудьги повільною духовною смертю людина суспільства масового споживання. Людство повинно переосмислити все цінне у світовій культурі; символом спрямованості до такого пошуку може стати термін "Fernweh", у перекладі з німецької означає «прагнення до дослідження нового в культурі інших народів». Приклад пошуку такого

нового демонструє Lola A. Åkerström, яка вважає, що застосування терміну *Lacom* в духовній сфері може сприяти «формуванню у суспільній моралі образу думок, що виражають прагнення до справедливості і рівності, до пошуку індивідуального природного балансу в житті, що доставляє почуття задоволення» [29, с. 11]. "*Lacom*" (доречність, точність, гармонійність) виявляється в одязі, їжі, манері поведінки, вибору житла і автомобіля: все повинно бути якісно, добротне, але без позерства, прагнення до підкреслення власної переваги. "*Lacom*" репрезентує особистість як носія розуму, він руйнує девіації суспільства масового споживання та такі наслідки впливу цифрового суспільства, як «мракобісся, втрата статусу розумної істоти, схильність до фейків, до політичного популізму та ціннісного релятивізму», про які пише О. Гомілко [3, с. 5]. "*Lacom*" можна розглядати як прояв найкращого вибору взаємодії, гармонії особистісного і соціального, що приносить людині почуття задоволення. У процесі формування нової моралі необхідно здійснювати пошук тих моральних підстав, які могли б забезпечувати ідеальну рівновагу особистісного і соціального, групового, і формує почуття, яке данці називали "*hygge*" – стан емоційного задоволення і щастя, а в західній культурі називали "*Carpe diem*", що у перекладі з латині означало жити повним життям, у східній культурі на мові суахілі іменували «акуна матата», тобто те, що привносить спокій у своє життя, відкидає кайдани тривоги і напруги, є умовою духовного здоров'я особистості [29, с. 12].

Важливим аспектом є також виховання культури спілкування, прийняття ідеї толерантності як умови цивілізаційного пошуку істини, необхідного управлінського рішення. Говорячи про ідею толерантності, В. Лекторський підкреслює, що вона «не так проста: енергія зла і ненависті до всього несхожого, нетерпимість вирує у світі. І через це терпимість розглядається як практична умова виживання» та робить висновок про те, що «культивування толерантності передбачає не тільки існування, але й міцну вкоріненість у суспільстві» [10, с. 46-47].

4. Кореляція духовних цінностей з урахуванням зміни історичного типу духовності. Духовність – це піднесене ставлення до світу, почуття благоговіння та святості до життя як дару та дива, дивовижного світоустрою. Це могутні внутрішні почуття, які не вимагають зусиль щодо їх схвалення, вони доступні кожній розумній людині, яка отримала необхідну освіту. Ми звикли до того факту, що в нашому світі, в якому все змінюється, мораль також є історичним поняттям, яке знаходиться у стані вічного розвитку. Але на цьому етапі розвитку цивілізації ми маємо справу з якісно новим етапом формування моралі. Якщо на етапі розвитку катарсичної цивілізації домінували ціннісні орієнтації, які були спрямовані на формування «людського в людині», були спрямовані на такі цінності, як почуття святості, любов та гуманізм, в інноваційній духовності,

властивій техногенній цивілізації, головною цінністю виступала категорія свободи, яка була умовою розвитку людини. На жаль, з часом вона перевищила межі розумного, перетворилась на стратегію підкорення природи та призвела до антропологічної кризи. Свобода стала вище ніж цінність життя, вище Розуму, вище Бога. Необхідність виживання цивілізації на межі століть викликає утвердження ідеалів інтелектуально-моральної духовності, яка спрямована на збереження життя і Розуму у Всесвіті, не на підкорення, а на одухотворення планети, творення космічної цивілізації, усвідомлення місії людини в перебудові Всесвіту. Такі масштаби розвитку не знищують свободу, а лише ставлять її у стан гармонії з Розумом та Інтелектом як знаряддям еволюції. Свобода не є альтернативою необхідності, оскільки будь-яка необхідність «вбиває» свободу, свобода стає актом прийняття дарунка життя, способом гармонізації людини зі світом, свідомим, радісним і бажаним вибором альтернативи, що сприяє зміцненню цілісності світобудови, зміцненню духовності як його обереха. Отже, «необхідно нове ставлення до свободи як до гармонії духу, реалізація свободи на підставі морально сформованого розуму» [18, с. 129]. Таке розуміння свободи породжує духовну особистість. Принцип пріоритету гармонії світобудови трансформується в цивілізаційній формі буття людини в ідею гармонійного балансу, розвитку антропо-інфо-техносфери, має завдання формування «глобально-космічної» мудрості і являє собою одну з найбільш значущих проблем інтелектуально-моральної духовності.

5. Бачення перспектив розвитку моралі у цифровому суспільстві. Мораль є вирішальною сферою, від стану та ступеня розвитку якої буде залежати майбутнє суспільства у новому світі – світі цифрових технологій, коли, як зазначає М. Кастельс, «революція в інформаційній технології охоплює всю область людської діяльності» [7, с. 28]. І. Толстікова, зазначає, що чим більше технології впливають на всі сфери розвитку суспільства, тим більше зростає потреба в етичній верифікації комунікацій у віртуальному просторі, ставить завдання формування інформаційної етики, основними завданнями якої вона вважає «питання свободи, безпеки, дискримінації, конфіденційності приватного життя, інтелектуальної власності, достовірності інформації, цензури, міжкультурного спілкування і знаходження стійких рішень у цифрову епоху» [24, с. 218].

Є. Беляєва, розглядаючи проблеми етичного регулювання в цифровому суспільстві, попереджає про негативні моральні наслідки дигіталізації світу. У планетарному аспекті відзначається «жорстке соціальне розшарування тих країн і народів, які будуть причетні до нових технологій, і тих, хто виявиться з них виключеними» [1, с. 75]. Соціальне життя в цифровому суспільстві несе в собі загрозу тоталітаризму, що, на думку Є. Беляєвої, «виходить

як від авторитарних урядів, так і від трансконтинентальних корпорацій, що стежать за кожним кроком користувача з метою власного збагачення» [1, с. 80]. На мікрорівні соціального буття актуальним видається проблема біомедичної етики в ситуації, коли «дистанційне лікування ризикує абстрагуватися від реальних страждань пацієнта, перетворитися на лікування абстракції, а не людини» [1, с. 78]. Ставиться завдання формування прикладної етики цифрового світу, що з'єднає біоетику, інженерну етику, етику бізнесу і політичну етику в єдиний комплекс. Інфоетика вільної глобальної комунікації є перспективною галуззю формування нової планетарної етики в умовах подальшої інформатизації всіх аспектів життя суспільства.

6. Сприйняття цінностей планетарно-космічної цивілізації. Якщо інтелект є засобом управління власним майбутнім, то нова мораль глобалізованого світу є мораллю планетарно-космічної цивілізації, яка відбиває найкращі досягнення філософії космізму. Обрані принципи глобального космічного братерства людства К. Цюлковського, соціального оптимізму і благоговіння перед життям А. Швейцера, космічного гуманізму Е. Ільєнкова відповідають стратегії розвитку планетарно-космічної цивілізації. Інтелектуально-моральна духовність ґрунтується «на вірі в безсмертя мислячого духу людства і прогрес людської цивілізації», на розумінні людини як «вищого елемента Глобальної еволюції», її планетарно-космічного статусу», а самого мислення як «життєдайної, життєстверджуючої субстанції», несе в собі «ідеї гуманізму» [14, с. 72-74]. Аксиологічні виміри сучасної науки, які породжують почуття гносеологічного катарсису, почуття подиву, душевні хвилювання – це шлях прийняття нової моралі. Інтелектуально-моральна духовність несе в собі ідеї про справедливий світоустрій, здатність до виживання в умовах загострення глобальних екологічних проблем, збереження самоідентифікації людини з активною, діяльнісною і творчою істотою. Інтелектуально-моральна духовність формує нову ідеологію розвитку цивілізації в XXI ст., робить життя людини осмисленим, підпорядковуючи свободу особистості найвищій цінності – захисту життя, збереження Розуму у Всесвіті.

Висновки. Отже, на підставі викладеного вище, ми дійшли таких висновків.

1. Людство має шанс створити Нову мораль планетарно-космічної цивілізації. За М. Моїсєвим: «Люди повинні навчитися жити разом. Це і є основа нової моральності. Уміння жити разом стане тим об'єднуючим початком, без якого у людства просто не буде майбутнього» [20, с. 279]. Це вміння вимагає концентрації зусиль, об'єднання всіх видів інтелекту: не тільки логічного й лінгвістичного, а й міжособистісного, близького до емпатії, вміння відчувати і розуміти людей, інтелекту емоційного, націленого на досягнення різних сторін духовного світу особистості, виявлення нових цивілізаційних

цінностей, які визначають сучасний вектор розвитку людства, нового типу духовності

2. Нова мораль, суттєвими ознаками якої мають бути посилення ролі естетичного, втілення образу «мислячого серця» як синтезу почуттів та розуму, акцентуалізація екологічного змісту, поєднання систем моральної та правової регуляції, розвитку Інфоетики та Еко-етики, набуття рис глобального космічного виміру. буде орієнтована на принципах нооцентризму як етично орієнтованого розуму та пайдейцентризму як нового принципу морально-правового виховання особистості, принципи збереження і розвитку людини і людського роду.

Список літератури

1. Беляева, Е. В. Цифровое общество и возможности его этического регулирования / Е. В. Беляева // Освоение ойкумены прикладной этики: эскалация амбиций или критика утопичности. Ведомости прикладной этики. Вып. 52 / под ред. В. И. Бакштановского. 2018. С. 74–82.

2. Быков В. Ю. Духовно-нравственная парадигма и информационно-образовательная платформа общества знаний. Духовно-моральнісні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації: зб. наук. пр. : за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 5-6 листоп. 2014 р., м. Харків : у 2 ч. Ч. 1 / ред. О. Г. Романовський, Ю. І. Панфілов. Харків: НТУ "ХП", 2015. С. 3–16.

3. Гомілко О.Є. Філософія як пропаганда у цифрових викликах мракобісія. Філософія в сучасному світі : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 19–20 листопада 2021 р. // Ред. кол. Я. В. Тараров, А. В. Кіпенський, О. О. Дольська [та ін.]. Харків : Друкарня Мадрид, 2021. С. 5-8.

4. Дышкант Т. Н. Этика и современность. Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. Київ: «Вид-во «Гілея», 2020. Вип. 153 (2). С. 256–260.

5. Зейналов Г. Г., Евсеньева М. Е. Человек экологичный: возвращение в мир природы. Образ человека будущего: Кого и Как воспитывать в подрастающих поколениях: коллективная монография / под ред. О. А. Базалука. Киев: Издательский дом «Кондор», 2011. Т. 1. С. 124–137.

6. Кант И. К вечному миру: Соч. в 6-ти т. Т. 6. Москва, 1966. С. 257–311.

7. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана, 2000. 608 с.

8. Кіпенський А. В., Журавльов Ю. В. Проблема визначення феномену національної еліти. Сучасні підходи до розуміння національного суверенітету. Національна ідея: системні функції. Система влади на українських землях у період до створення сучасної держави. Національний суверенітет: український вимір в контексті світової політичної думки. Харків: «Міськдрук», ХНТУСГ ім. Петра Василенка; ХНУБА, 2017. 284 с. С. 57–65; 90–110; 169–186; 258–259.

9. Корабльова Н. С. «Рациональность»: интерпретация і розуміння у вітчизняній і західній традиціях. Гуманітарний часопис: зб. наук. пр. Харків: ХАІ, 2011. № 4. С. 5–12.

10. Лекторский В. А. Духовность и рациональность. Духовность, художественное творчество, нравственность: (материалы «круглого стола»). Вопросы философии. 1996. № 2. С. 32–51.

11. Лозовой В. О. Моральна культура особистості як серцевина її духовності. Духовно-моральнісні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації: зб.

наук. пр.: по матеріалам Міжнар. наук.-практ. конф. 5–6 листоп. 2014 р.: в 2 ч. : Ч. 1 / під ред. О. Г. Романовського, Ю. І. Панфілова. Харків: НТУ «ХП», 2014. С. 20–24.

12. Мелков Ю. А. Факт в постклассической науке: монография. Киев: Издатель ПАРАПАН, 2004. 224 с.

13. Мищенко В.І. Геокосмічні технології як крок до майбутнього. Філософія в аксіосфері глобалізуючого соціуму. Матеріали міжвузівського міського науково-практичного семінару, 17-18 листопада 2021 р. Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. С. Жуковського «Харків. авіац. ін.-т», 2021. С. 88-90.

14. Мищенко В. И. Глобальное управление планетарной цивилизацией: перспективы развития в XXI столетии. International Scientific-Practical Conference 20st-21nd of May, 2021, Marijampole, Lithuania. Management, Business, Technologies, Innovation: Trends and Challenges. Conference article collection. С 198–203.

15. Мищенко В. И. Гуманистическая сила идей Ильенкова. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»: зб. наук. пр. Харків: НТУ «ХП», 2015. № 27. С. 68–77.

16. Мищенко В. И. Духовное здоровье как цель саморазвития. Проблемы саморазвитку особистості в сучасному суспільстві: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 берез. 2021 р. / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків: Друкарня Мадрид, 2021. С. 53–55.

17. Мищенко В. И. Мораль і право в світі після пандемії или пайдейцентризм епохи посткоронавіруса. Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному суспільстві: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22 трав. 2020 р. / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. С. 239–244.

18. Мищенко В. И. Философия и мир в XXI столетии. Філософія в сучасному світі: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 20–21 листоп. 2020 р. / ред. кол. Я. В. Тараров, А. В. Кіпенський, Н. С. Корабльова [та ін.]. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. С. 125–130.

19. Мищенко В. И., Кальницкий Э. А. Философия оптимизма: диалектический дискурс преодоления кризиса духовного бытия. Філософія в сучасному світі: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 16 листоп. 2018 р. / ред. кол. Я. В. Тараров, А. В. Кіпенський, Л. В. Перевалова [та ін.]. Харків: «Точка», 2018. С. 82–85.

20. Моисеев Н. Н. Человек и ноосфера. М.: «Молодая гвардия», 1990. 352 с.

21. Чаплигін О. К., Чхеайло І. І., Прохоренко Т. Г. [та ін.] Професіоналізм як умова виживання сучасного світу: монографія / за наук. ред. проф. Чаплигіна, доц. І. І. Чхеайло. Харків: ХНАДУ, 2020. 136 с.

22. Проценко О. П., Васильева Л. А. Культурні форми спілкування в самозбереженні людини та вдосконаленні людських відносин. Наукове пізнання: методологія та технологія, 2020. № 1 (45). С. 83–89.

23. Сідак Л. М. Діалектика мультикультуралізму та монокультуралізму. Філософія в сучасному світі: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 20–21 листоп. 2020 р. / ред. кол.: Я. В. Тараров, А. В. Кіпенський, Н. С. Корабльова Н. С. [та ін.]. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. С. 255–258.

24. Толстикова И.И. Инфоэтика свободной глобальной коммуникации. Информационное общество: образование, наука, культура и технологии будущего. Выпуск 2. 2018. С. 217-222.

25. Тофтун М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.

26. Урсул А. Д. Путь в ноосферу. Концепция выживания и устойчивого развития человечества. URL: https://www.studmed.ru/ursul-ad-put-v-noosferu_3726ab0dd2b.html

27. Философский энциклопедический словарь. М. 1983. 840 с.

28. Черноголовый В. В. Экологические проблемы и ноосферное сознание. Вестник башкирского университета, 2008. Т. 13. № 1. С. 138–141.

29. Åkerström, Lola A. LAGOM. The Swedish Secret of Living Well, Hardcover, Headline Publishing Group, 2017. 192 pages. ISBN147224933X (ISBN13: 9781472249333).

References (transliterated)

1. Beliaeva, E. V. "Tsyfrovoe obshchestvo y vozmozhnosti eho etycheskoho rehulyrovaniya [Digital society and the possibilities of its ethical regulation]"/ E. V. Beliaeva // Osvoeniye oikumeny prykladnoi etyky: eskalatsiya ambysyi yly krytyka utopychnosti. Vedomosti prykladnoi etyky. Vup. 52 / pod red. V. Y. Bakshtanovskoho. 2018. P. 74–82.

2. Vykov V. Yu. "Dukhovno-nravstvennaia paradyhma y ynfarmatsyonno-obrazovatelnaia platforma obshchestva znanyi [Spiritual and moral paradigm and information and educational platform of the knowledge society]". Dukhovno-moralnisi osnovy ta vidpovidalnist osobystosti u doli liudskoi tsyvilizatsii: zb. nauk. pr. : za materialamy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 5-6 lystop. 2014 r., m. Kharkiv : u 2 ch. Ch. 1 / red. O. H. Romanovskiy, Yu. I. Panfilov. Kharkiv: NTU "KhPI", 2015. P. 3–16.

3. Homilko O.Ie. "Filosofia yak propahanda u tsyfrovykh vyklykakh mrakobissia [Philosophy as propaganda in the digital challenges of obscurantism]". Filosofia v suchasnomu sviti : materialy II Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, 19–20 lystopada 2021 r. // Red. kol. Ya. V. Tararoev, A. V. Kipenskiy, O. O. Dolska [ta in.]. Kharkiv : Drukarnia Madryd, 2021. P. 5-8.

4. Dыshkant T. N. "Etyka y sovremennost [Ethics and modernity]". Hileia: naukovyi visnyk: zb. nauk. pr. / hol. red. V. M. Vashkevych. Kyiv: «Vyd-vo «Hileia», 2020. Vyp. 153 (2). P. 256–260.

5. Zeinalov H. H., Evseneva M. E." Chelovek ekolohychnyi: vozvrashchenye v myr pryrody. Obraz cheloveka budushcheho: Koho y Kak vosrutyivat v podrastaiushchykh pokoleniyakh: kollektivnaia monohrafiya [Green man: return to the natural world. The image of a man of the future: Whom and How to educate in the younger generations] / pod red. O. A. Bazaluka. Kyev: Yzdatelskiy dom «Kondor», 2011. T. 1. P. 124–137.

6. Kant Y. "K vechnomu myru [To eternal peace]": Soch. v 6-ty t. T. 6. M. 1966. P. 257–311.

7. Kastels M. "Ynfarmatsyonnaia epokha: ekonomika, obshchestvo y kultura [Information Age: Economy, Society and Culture]": Per. s anhl. pod nauch. red. O.Y. Shkaratana, 2000. 608 p.

8. Kipenskiy A. V., Zhuravlov Yu. V. "Problema vyznachennia fenomenu natsionalnoi elity. Suchasni pidkhody do rozuminnia natsionalnoho suverenitetu. Natsionalna ideia: systemni funktsii. Systema vlady na ukrainskykh zemliakh u period do stvorennia suchasnoi derzhavy. Natsionalnyi suverenitet: ukrainskiy vymir v konteksti svitovoi politychnoi dumky [The problem of defining the phenomenon of national elite. Modern approaches to understanding national sovereignty. National idea: system functions. The system of power in the Ukrainian lands in the period before the creation of the modern state. National sovereignty: the Ukrainian dimension in the context of world political thought]". Kharkiv: «Miskdruk», KhNTUSH im. Petra Vasylenka; KhNUBA, 2017. 284 p. P. 57–65; 90–110; 169–186; 258–259.

9. Korablova N. S. «Ratsionalist»: interpretatsiia i rozuminnia u vitchyzniani i zakhidnii tradytsiakh

["Rationality": interpretation and understanding in domestic and Western traditions]". Humanitarnyi chasopys: zb. nauk. pr. Kharkiv: KhAI, 2011. № 4. P. 5–12.

10. Lektorskiy V. A. "Dukhovnost y ratsyonalnost [Spirituality and rationality]". Dukhovnost, khudozhestvennoe tvorchestvo, нравstvennost: (materialy «kruhloho stola»). Voprosy fylosofyy. 1996. № 2. P. 32–51.

11. Lozovoi V. O. "Moralna kultura osobystosti yak sertsevyna yii dukhovnosti [Morality of culture of the individual as of the spirit of spirituality]". Dukhovno-moralnisi osnovy ta vidpovidalnist osobystosti u doli liudskoi tsyvilizatsii: zb. nauk. pr.: po materialam Mizhnar. nauk.-prakt. konf. 5–6 lystop. 2014 r.: v 2 ch. : Ch. 1 / pid red. O. H. Romanovskoho, Yu. I. Panfilova. Kharkiv: NTU «KhPI», 2014. P. 20–24.

12. Melkov Yu. A. "Fakt v postklassycheskoi nauke [Fact in postclassical science]": monohrafiya. Kyev: Yzdatel PARAPAN, 2004. 224 p.

13. Mishchenko V.I. "Heokosmichni tekhnologii yak krok do maibutnoho [Geospatial technologies as a step towards the future]". Filosofia v aksiosferi hlobalizuiuchoho sotsiumu. Materialy mizhvuzivskoho miskoho naukovopraktychnoho seminaru, 17-18 lystopada 2021 r. Kharkiv: Nats. aerokosm. un-t im. M. Ye. Zhukovskoho «Kharkiv. aviats. in.-t», 2021. P. 88-90.

14. Myshchenko V. Y. "Hlobalnoe upravlenye planetarnoi tsyvylyzatsiei: perspektivy razvytiya v XXI stoletty [Global governance of planetary civilization: prospects for development in the 21st century]". International Scientific-Practical Conference 20st-21nd of May, 2021, Marijampole, Lithuania. Management, Business, Technologies, Innovation: Trends and Challenges. Conference article collection. P 198–203.

15. Myshchenko V. Y. "Humanystycheskaia syla ydei Ylenkova [The humanistic power of Ilyenkov's ideas]". Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Kharkivskiy politekhnichnyi instytut»: zb. nauk. pr. Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. № 27. P. 68–77.

16. Myshchenko V. Y. "Dukhovnoe zdorove kak tsel samorazvytiya [Spiritual health as a goal of self-development]". Problemy samorozvytku osobystosti v suchasnomu suspilstvi: materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 26–27 berez. 2021 r. / NIuU im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv: Drukarnia Madryd, 2021. P. 53–55.

17. Myshchenko V. Y. "Moral y pravo v myre posle pandemyy yly paideiatsentryzm epokhy postkoronavyrusa [Morality and law in the world after the pandemic or paideiacentrism of the post-coronavirus era]". Superechnosti vzaiemodii morali i prava v suchasnomu suspilstvi: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 22 trav. 2020 r. / NIuU im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv: Drukarnia Madryd, 2020. P. 239–244.

18. Myshchenko V. Y. "Fylosofiya y myr v XXI stoletty [Philosophy and the World in the 21st Century]". Filosofia v suchasnomu sviti: materialy I Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 20–21 lystop. 2020 r. / red. kol. Ya. V. Tararoev, A. V. Kipenskiy, N. S. Korablova [ta in.]. Kharkiv: Drukarnia Madryd, 2020. P. 125–130.

19. Myshchenko V. Y., Kalnytskiy O. A. "Fylosofiya optymizma: dyalektycheskiy dyskurs preodoleniya kryzysa dukhovnoho bytiya [Philosophy of Optimism: Dialectical Discourse of Overcoming the Crisis of Spiritual Being]". Filosofia v suchasnomu sviti: materialy vseukr. nauk.-prakt. konf., 16 lystop. 2018 r. / red. kol. Ya. V. Tararoev, A. V. Kipenskiy, L. V. Perevalova [ta in.]. Kharkiv: «Tochka», 2018. P. 82–85.

20. Moiseev N. N. "Chelovek y noosfera [Man and the noosphere]". M.: «Molodaia hvardiya», 1990. 352 p.

21. Chaplyhin O. K., Chkheailo I. I., Prokhorenko T. H. [ta in.] "Profesionalizm yak umova vyzyhivannia suchasnoho svitu [Professionalism as a condition for the survival of the modern world]": monohrafiia / za nauk. red. prof. Chaplyhina, dots. I. I. Chkheailo. Kharkiv: KhNADU, 2020. 136 p.
22. Protsenko O. P., Vasylieva L. A. "Kulturni formy spilkuvannia v samozberezhenni liudyny ta vdoskonalenni liudskykh vidnosyn [Cultural forms of communication in human self-preservation and improvement of human relations]". *Naukove piznannia: metodolohiia ta tekhnolohiia*, 2020. № 1 (45). P. 83–89.
23. Sidak L. M. "Dialektyka multikulturalizmu ta monokulturologizmu Dialectics of multiculturalism and monoculturalism []". *Filosofii v suchasnomu sviti: materialy I Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 20–21 lystop. 2020 r. / red. kol.: Ya. V. Tararoev, A. V. Kipenskyi, N. S. Korablova N. S* [ta in.]. Kharkiv: Drukarnia Madryd, 2020. P. 255–258.
24. Tolstykova Y. Y. "Ynfоoetyka svobodnoi hlobalnoi kommunykatsyy [Infoethics of free global communication]". *Ynformatsyonnoe obshchestvo: obrazovanye, nauka, kultura y tekhnolohyy budushcheho. Vypusk 2. 2018. P. 217-222.*
25. Toftul M. H. "Suchasnyi slovnyk z etyky [Modern dictionary of ethics]". Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2014. 416 p.
26. Ursul A. D. "Put v noosferu. Kontseptsyia vyzyhivannia y ustoiichyvoho rozvytyia chelovechestva [Path to the noosphere. The concept of survival and sustainable development of mankind]". URL: https://www.studmed.ru/ursul-ad-put-v-noosferu_3726ab0dd2b.html
27. "Fylosofskyi entsyklopedycheskyi slovar [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. M., 1983. 840 p.
28. Chernoholovi V. V. "Ekolohycheskye problemy y noosfernoe soznanye [Ecological problems and noospheric consciousness]". *Vestnyk bashkyrskoho unyversyteta*, 2008. T. 13. № 1. P. 138–141.
29. Åkerström, Lola A. LAGOM. The Swedish Secret of Living Well, Hardcover, Headline Publishing Group, 2017. 192 pages. ISBN147224933X (ISBN13: 9781472249333).

Надійшла (received) 07.12.2021

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Мищенко Віктор Іванович (Мищенко Виктор Иванович, Viktor Mishchenko) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», старший викладач кафедри філософії, Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8815-9272>

УДК 621.3 (09) + 921.3(477)

doi: 10.20998/2227-6890.2021.2.13

О.Є. ТВЕРИТНИКОВА

НАУКОВА ШКОЛА ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ НТУ «ХП»: ДО 100-РІЧЧЯ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ

Досліджено початковий етап становлення наукової школи в галузі електротехніки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». З'ясовано роль професорів О.К. Погорелко, М.П. Клобукова та М.Д. Пильчикова у становленні дисциплін електротехнічного профілю, створенні спеціалізованих лабораторій та формуванні матеріально-технічної бази для розвитку електротехнічних досліджень. Висвітлено наукову, організаційну та навчальну діяльність професора П.П. Копняєва зі створення електротехнічного факультету. Ним було організовано дипломне проектування з електротехніки, що дало змогу вже у 1900 р. зробити перший випуск інженерів-електротехніків. П.П. Копняєвим було розроблено низку підручників та посібників з теорії і практики електричних машин, загальної електротехніки, електричних вимірювань, техніки високих напруг, які стали основою системи підготовки інженерів-електротехніків всіх українських закладів вищої освіти. На основі нових методологічних підходів до навчання ним було створено дієву систему підготовки інженерів-електротехніків. Відкритий за ініціативи вченого у 1921 р. електротехнічний факультет мав контингент понад 300 студентів. Створення Харківського електротехнічного інституту надало значний поштовх у розвитку вітчизняної електропромисловості. Крім підготовки фахівців науковці інституту проводили спільні наукові дослідження, організовували навчання для інженерів підприємств, проводили конференції, друкували наукові статті. Поступово в Харківському політехнічному інституті сформувалася потужна наукова школа в галузі електротехніки, що згодом набула розвитку, а її перспективні дослідження отримали світове визнання і стали окремими науковими школами.

Ключові слова: історія науки і техніки, електротехніка, вища електротехнічна освіта, наукова школа, Харківський електротехнічний інститут, професор П.П. Копняєв, НТУ «ХП», Україна.

Е.Е. ТВЕРИТНИКОВА

НАУЧНАЯ ШКОЛА ЭЛЕКТРОТЕХНИКИ НТУ «ХП»: К 100-летию С ДНЯ ОСНОВАНИЯ

Исследован начальный этап становления научной школы в области электротехники Национального технического университета "Харьковский политехнический институт". Выяснена роль профессоров А.К. Погорелко, М.П. Клобукова и М.Д. Пильчикова в становлении дисциплин электротехнического профиля, разработке специализированных лабораторий и формировании материально-технической базы для развития электротехнических исследований. Освещена научная, организационная и учебная деятельность профессора П.П. Копняева по созданию электротехнического факультета. Им было организовано дипломное